

LEXIC GASTRONOMIC ÎN PAREMIOLOGIA ROMÂNEASCĂ

Svetlana STANȚIERU, asistent universitar
Aurelia CODREANU, asistent universitar
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The gastronomic lexicon is a definitive element in describing the way of thinking of an ethnicity. Exactly like in any other case, the gastronomic concept of the Romanian people is strongly related to their moral element and national specificity. The proverbs which belong to the gastronomic semantic field are numerous and of a big variety, enriching the treasury of the Romanian Language.*

Key words: *proverb, mental, gastronomic lexicon, moral values, national particularities.*

Lexicul gastronomic, actualmente, a devenit un viu subiect de discuție în literatura de specialitate, dat fiind fenomenul globalizării. Nu trebuie să omitem însă că lexicul gastronomic este o constantă determinantă a ceea ce definește mentalul unei etnii. Concepția despre gastronomie a poporului român, ca și a oricărui popor de altfel, este indisolubil legată de fizionomia sa morală, de specificul național. La baza formării unei concepții despre lume stau o serie de indici / factori / aspecte, care se

condiționează reciproc sau care „formatează” un concept al noțiunii de *gastronomie*¹⁶. Or, această noțiune este mult mai largă decât cea propusă în DEXI „1. Arta de a prepara mâncăruri alese. 2. Însușirea de a aprecia calitatea, gustul mâncărilor alese”, dat fiind că gastronomia este „o disciplină, o combinație între artă și știință, care studiază componentele culturale ale civilizației având ca ax central mâncarea”,relaționând astfel cu Artele frumoase și Științele sociale în termeni de cultură, și cu Științele naturalerreferitor la aparatul digestival corpului uman. Anume de aceea în prezentul studiu ne propunem câteva reflecții pe marginea prezenței și rolului lexicului gastronomic în paremiologia românească, pornind de la ideea că bucătăria unei etnii adună și sintetizează întreaga civilizație.

Așa cum proverbele¹⁷ reprezintă „produsul unei înțelepciuni alimentate de simțul pitorescului” (Blaga 1968: 199), iar „cultura unui popor poate fi cunoscută prin fereastra întredeschisă a bucătăriei sale”, studiul dat prezintă corpusul paremiologic românesc ce conține lexeme din câmpul lexic-semantic gastronomie.

În urma consultării Dicționarelor de proverbe românești, am constatat că cel mai frecvent lexem este *pâinea*, atât ca „aliment”, având rolul de hrană principală, cât și ca „semn/simbol”, fiind un important instrument de articulare a valorilor definiției pentru cultura tradițională românească.

Pâine, -i: A mâncat pâine din mai multe cuptoare; Baba bătrână nu se teme de pâine moale; Bolnavul dorește sănătatea și flămândul – pâinea; Când mi-e foame, să-mi dai pâine, iar nu-mi zice: vino mâine!; Celui flămând pâinea i-i în gând; Cine se scoală târziu nu mai ajunge la pâine; Cine doarme vara la umbră iarna are pâine neagră; De la o vreme numai miezul pâinii îți place; De te latră vreun câine, astupă-i gura cu pâine; Dinți s-avem, că pâine găsim; Dușmanul cel mai rău cu pâine ți-l câștigi; Fie pâinea cât de rea, tot mai bună-n țara mea; Fie pâinea cât de bună, nu-i bună-n țară străină; Lacomul fără de rușine, pentru o îmbucătură de pâine, te vinde ca pe un câine; Mai bine să mori de foame decât să iei pâinea

---

¹⁶Din punct de vedere etimologic, cuvântul „gastronomie” este derivat din greaca antică, *γαστήρ* (*gastér*) semnificând „stomac, pânțece; abdominal, ventral” și *νόμος* (*nómos*) – „cunoaștere” sau „lege”.

¹⁷ I. Zanne precizează că „Pentru noi, proverbele sunt deci expresiunea caracterului și moravurilor unui popor, modulul său de a cugeta, de a vedea și de a simți” (Zanne 2003: 29).

săracului; Nici pâine fără muncă, nici muncă fără pâine; Nimic nu e mai scump ca pâinea; Nu dă pâine câinilor străini, că te latră ai tăi; Nu merită pâinea pe care o mănâncă; Pâine peste pâine nu strică; Pâinea nu e singură la tine; Pâinea uscată satură casa; Pâinea uscată zgârie în gât; Pâinea te întărește, vinul te înveselește; Pâine cu sare e gata mâncare; Unde sunt bucate și pâine, sunt și șoareci; Vai de acela ce are pâine și n-are dinți s-o mănânce; Viața-i bună când ai pâine-n gură; Zgârcitul moare cu pâinea în mână.

În același context, ținem să menționăm ocurența în proverbele românești și a formelor de materializare a pâinii: *colacul* considerat, pe bună dreptate, „pâinea de ritual a românilor” și *pita* – produs alimentar făcut din aluat dospit, frământat și copt în cuptor.

Colac, -i: Acolo-s câinii cu colaci în coadă; A trecut baba cu colacii; A ajuns după ce s-au împărțit colacii; Câinele nu fuge de colac, dar de ciomag; Când vei flămânzi, și pâine de secară colac are să-ți pară; Colacul nu-i la cui se menește, ci al cui îl mănâncă; Dacă nu e colac, e bună și pita; De colac te saturi, dar de pâine – niciodată; Dacă nu e colac, e bună și pâinea; Femeia de ciomag fuge, nu de colac; La cel bogat și dracul merge cu colaci; Nevoia te învață a mânca colaci; Nu îmbia câinele cu colaci; Nu stau colacii pe garduri; Vede colac și zice mălai.

Pită: Câinele nu fuge de pită, ci de bătă; Câte pite rele, toate ale nurorii mele; Copilița ne-nvățată face pita nesărată; Cui e flămând, pita-i e în gând; Celui flămând numai pita-i în gând; La el îi pita, la el îi cuțitul; Munca e blagoslovită – când te ții de ea, ai pită; Nu băga pita-n cuptor până nu arde focul.

Elementele constitutive *pâine/colac /pită* din structura proverbelor românești scot în evidență valorile morale ale poporului român:

- **hărnicia:** Cel ce la seceriș nu se lenevește, *pâinea* din gură nu-i lipsește; Din pământ negru mănânci *pâine* albă; E grea munca, dar e dulce *pâinea*; Meseria nu ți-i povară, ea nu cere, ci aduce *pâinea*; Omul muncitor de *pâine* nu duce dor; Dacă vrei să mănânci *colaci*, nu ședeă tolănit pe cuptor; Munca e blagoslovită; când te ții de ea, ai *pită*;

- **omenia:** Cu prieteni răi, rău te faci, cu cei de omenie, mănânci *colaci*;

- **ospitalitatea:** *Pâinea* coaptă buni oaspeți așteaptă;

- **prietenia:** Dacă ești prieten la cataramă cu cineva, te împaci ca *pâinea* cu sarea.

- **bunătatea:** Când îți zvârle-o piatră, tu zvârle-i o *pâine*; Cu vorbe dulci

mai multă *pâine* mănâncietc.

De cele mai multe ori, *pâinea* din structura proverbelor românești exprimă și ideea de superlativ absolut: *Omul bun e ca pâinea cea de grâu; Omul bun e ca pâinea cea caldă.*

Un alt produs din aceeași serie a alimentelor vitale pentru poporul român este *mămăliga* – unul dintre preparatele de „căpătâi” ale bucătăriei tradiționale românești. Mămăliga pare să fie o invenție autentică, deși, inițial, la origini, aceasta era preparată, chiar și de trei ori pe zi, din boabe de micii, nu din făină de mălai.

Mămăligă: Am avut noroc cu terciul, că mâncam mămăliga goală; Bostanul nu șede în cui, dar nici mămăliga unde o pui; Bună e și mămăliga când lipsește pâinea; Ca dorul de mămăligă nici un dor nu te strică; Cine are piper mult pune și în mămăligă; Flămândului și o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă; La mămăliga mare vin multe haimanale; La flămând și mămăliga prinde un loc bun; Mal de mămăligă și pârau de lapte nu s-a văzut; Mămăliga nesărată e ca nunta fără lăutar; Mănâncă brânză cu mămăligă goală; Nimeni să nu-ți pună sare în mămăligă; Nu căuta nod în papură și spini în mămăligă; Pește – mămăliga prăpădește; Și-a mâncat rușinea cu mămăligă; Toți dau sfaturi și nimeni mămăligă; Unde nu-i bărbat în casă, nu-i nici mămăligă pe masă.

Or, în mentalul colectiv românesc, aceste proverbe ce au în miezul lor lexemul *mămăligă* relevă firea românilor. Prin urmare, termenul *mămăligă* reprezintă în paremiologia românească un instrument caracterizant, servind drept marcă a statutului social: *Mămăliga-i stâlpul casei, pâinea-i cinstea mesei*; a omului cumpătat / necumpătat: *Cine cheltuiește mai mult decât câștigă n-are în casă mămăligă*; a omului lăudăros: *A amesteca vorba ca făcălețul mămăliga*; a omului nechibzuit: *Ascute coasa cu ața mămăligii* etc.

Microcâmpurile care alcătuiesc câmpul lexical *gastronomie* sunt constituite în paremiologia românească, după cum e și firesc, din nume de legume, fructe, cereale, produse, acestea fiind absolut necesare în prepararea diferitor bucate. Astfel, în componența proverbelor vom întâlni nume de:

legume: A ajuns viermele în inima *hreanului* și se laudă că a dat de bine; A împăca capra cu *varza*; A mâncat urdă cu *usturoi* și cere să-i miroase gura a lapte; A semănat *castraveți* și au răsărit scaieți; Când *bostanul/dovleacul* s-a stricat, nici smântâna nu-i de leac; Când m-am

săturat de borș cu *sfeclă* îmi aduce purcel fript; *Ceapă*, pâine, apă, sare – patru feluri de mâncare; Crește în lături ca *varza*; Cu o *ceapă* și o *ridiche* nu se face grădină; Din tată *usturoi* și mamă *ceapă*, m-am născut *ardei*; De cel rău se prinde cuvântul ca *mazărea* de perete; Fire-ai de răs ca *fasolea*-n zi de Paști; *Hreanul* e bun de leac; *Hreanul* e rău, dar și el are viermi; *Hreanul* e mai dulce decât *ridichea*; Îi întrebi de bob și-ți răspund *mazăre*; Înalt ca o prăjină și prost ca o *ceapă*; Mai ușor e a ține un *bostan* în mână decât o albină; Nu semăna *ridichea* și *mazărea* lângă drum; Până nu mănânci *usturoi*, nu-ți miroase gura; Până nu plouă nu se fac *ciupercile*; Și cu slănina-n pod și cu *curechiul* uns; Zece feluri de bucate, tot *fasole* mestecate etc.

fructe: Adesea *para* cea mai bună pică în gura porcului; Așteaptă *pară* mălăiață în gura lui Nătăfleață; Așteaptă îmbucătură să i-o dea *mură*-n gură; Au mâncat *aguridă* părinții și și-au strepezit copiii dinții; Cine ține doi *pepeni* în mână rămâne fără nici unul; *Cireșele* trec, dar obrazul rămâne; Cu oțet și cu fiere nu se face *agurida* miere; Cu răbdarea și tăcerea se face *agurida* miere; Cu cei mari nu mânca *cireșe*, nici nu te trage în degete; De nevoie, trebuie să se învețe a mânca și *mere pădurețe*; Departe cu cei mari când *cireșe* mănâncă, că toți sâmburii îi aruncă în obrazul tău; Judecătorul mănâncă miezul, și împricinații coaja *nucii*; Lacomii sunt de unde n-are *mărul* coajă și *cireașa* sâmbure; La Crăciun se vede dacă-i bună *nuca*; La culesul viilor nu merge cu *struguri* în traistă; *Merele* putrede strică pe cele bune, fără ca vreodată cele bune să poată drege pe cele stricate; Nici măracinele *struguri* scoate, nici scaietele *smochine*; Nu toată *nuca* are miez bun; Pe deasupra *măr* frumos, da-năuntru viermănos; Spun *nucile* că din rodul lor sunt *migdalele* etc.

cereale: Ariciul cu meșteșug se prinde și vrabia cu *mei*; E anevoie / greu când ajungi să cumperi *orz* de la găște; Întâlnirea rară face grâu din *secară*; Nu strica *orzul* pe găște, când îi iarba la genunchi; *Orzul* îl ară boii și îl mănâncă caii etc.

În această ordine de idei, ținem să menționăm că prin prezența denumirilor de fructe, legume, cereale în structura proverbelor românești deducem ideea că în alimentația țaranului român a predominat alimentația vegetală în detrimentul alimentației cu produse de origine animală.

Proverbele românești cu axul central hrană / alimente reprezintă „elementele limbii care înglobează exemplar structuri de adâncime ale

mentalului colectiv” (Savin 2011: 10):

Borș: Borșul la foc și peștele în iaz; Cine are piper mult pune și în borș; Cine s-a fript cu borș suflă și în lapte; De departe trandafir, de aproape – borș cu știr; M-am săturat de borș cu sfeclă, îmi aduce purcel fript;

Brânză: A dat burduful de brânză în seama câinilor; Brânză bună în burduf de câine; Brânza de capră strică și pe cea de oaie; Brânza bună nu se păstrează în burduf de câine; Când e minte, n-ai ce vinde; Când e brânză, nu-i bărbânță; Când îi socoti brânza și untul, nu-i mânca piroște; Când ți-e brânza mai proaspătă, n-ai smântână; Decât să rămână brânza, mai bine să crape rânza; Frate, frate, dar brânza-i pe bani; Iarna să nu te cuprinză, fără pânză, fără brânză; Vaci n-avem, brânză mâncăm;

Cârnaț, -i: Cârnațul când se-ndeașă, începe a crăpa;

Chisăliță: Cine are piper mult pune și în chisăliță; Șapte ape-n chiseliță și o mână de tărăță;

Chișleag: Că nimic nu-i sub soare ca chișleagul cu mălai;

Ciorbă, -e: Cine s-a fript cu ciorbă suflă și în iaurt; Ciorba încălzită mult strică la burtă; Ciorba încălzită de multe ori nu e bună de mâncat; Cu două bucătăre se iese ciorba prea sărată; Numai cu vorba nu se face ciorba;

Covașă: Cine are piper mult pune și în covașă;

Covrig, -i: Când a ploua cu covrigi; Judecățile adesea te aduc la covrigi;

Dulceață, -uri: Cu lingura îți dă dulceață și cu coada ei îți scoate ochii; După nor vin senin, după dulceață pelin; Mai bine o bucată de pâine goală în pace decât o mie de dulceturi în ceartă; Musca pentru puțină dulceață își răpune viața; Și stafida e uscată, dar dulceața ei nu și-o pierde;

Friptură: Bun îi vinul, nu-i ca apa, nici friptura nu-i ca ceapa; Friptura bună nu se face la fum; Unul ține frigerea și altul mănâncă friptura;

Gălușcă, -ști: Cine face gălușca trebuie s-o și-nghită;

Iaurt: A turnat iaurt peste smântână; Cine are piper mult pune și în iaurt; Cine s-a ars cu ciorbă suflă și-n iaurt;

Învârtită: Pilda-i plăcinta, da-i mai bună învărtita;

Lapte: A mâncat urdă cu usturoi și cere să-i miroase gura a lapte; Are o cătătură, că-năcrește laptele; Capra vecinului are laptele mai gras; Cu bani găsești și lapte de pasăre; Cu munca frate și din piatră scoți lapte; La cel bogat toate curg, și laptele în păsat; Lapte fiert l-a opărit, suflă și-n cel covăsit; Laptele-i pe limba vacii; Norocul dă lapte când mîntea paște; Pune

brânza, laptele în strachină și întinge aiurea; Pune strajă mâța la lapte; Umblă ca mâța pe lângă laptele fierbinte; Vaca răstoarnă găleata după ce o umple cu lapte;

Mălai: Când ți-e foame, nu cați că mălaiul este în cuptor; Cică mălaiul nu-i copt și el înfulecă cât opt; N-are baba nici un bai, are pită și mălai; Și-a trăit traiul, și-a mâncat mălaiul;

Mărar: Nu te amesteca ca mărarul în ciorbă;

Miere: A ascunde ac în miere; Cine umblă cu mierea își linge degetele; Unde-i miere, acolo sunt și muște; Când musca își vâă tot capul în miere, acolo și-l lasă; A lins la miere de pe degete, până ce și le-a mâncat; Cu lingura îți dă miere și cu coada îți scoate ochii; Ca albina – în gură cu miere, însă în coadă cu ac și fiere; Cine mănâncă multă miere, varsă fiere; Cuvântul bun e mai dulce ca mierea; Din ochi miere, din gură fiere; Mai multă pâine mănânci cu miere decât cu oțet; Mai lesne a face gândacul miere și țânțarul lapte decât omul rău vreun bine pe lume;

Omletă: Nu poți face omletă, fără să spargi ouă.

Ou: Oul de azi e mai bun decât găina de mâine.

Papară: Cine a mâncat papară știe dulce-i ori amară; Cine s-a ars cu papară suflă și în lapte;

Păsat: Cine s-a ars cu păsat suflă și în lapte;

Piftie: Cine s-a ars cu piftie suflă și în lapte;

Piper: Cine are piper mult pune și în chisăliță;

Piroșcă, -ște: Când îi socoti brânza și untul, nu-i mânca piroște;

Plăcintă, -e: A aștepta (pe cineva) cu plăcinte calde; Bucură-te, pântece, că ți-oi da plăcinte; Bună-i plăcinta, dar dacă nu-i, e bună și pita; Cine socoate câte foi intră în plăcintă, niciodată nu mănâncă; Cine vara n-are minte, iarna nu gustă plăcinte; E lesne a zice „plăcintă”, dar e mult până se face; Flămândului și o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă; La plăcinte – înainte, la război – înapoi; La război, înapoi, la plăcinte, înainte; Lesne-i a zice: plăcintă! dar anevoie se face; Nu se mănâncă în toate zilele plăcinte; Dacă n-ai pâine, mănâncă plăcinte; Flămândului și o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă;

Sare: Adevărul stârnește ura, căci pentru mulți el este ca sarea în ochi; Decât să întingi cu urātu-n unt și să te uiți în pământ, mai bine săntingi în sare și să te uiți la soare; Glumele nevinovate îs ca sarea în bucate; Lingușeala se lipește unde sare lipsește; Nu e meșteșug a găti o mâncare, ci

e meșteșug a găti o mâncare; Sarea e bună la fiertură, însă nu peste măsură; Sarea nu e bună în toate bucatele;

Scrob: În dorul scrobului lingi coada tigăii.

Slănină: Nici din câine slănină, nici din tine poamă bună; Pentru sorici a pierdut slăcina; Și uns la bot, și cu slăcina în pod;

Smântână: Laptele până nu-l bați, smântână nu poți să scoți; Nici din câine slănină, nici din cătea smântână;

Terci: Am avut noroc cu terciul, că mâncam măcăliș goală;

Unt: Alergi mult, mănânci unt; Cine aleargă mult mănâncă unt; Din apă unt nu faci; Decât măcălișă cu unt și să mă uit în pământ, mai bine pâine cu sare și să mă uit la soare;

Untdelemn: Adevărul și untdelemnul ies deasupra; Când untdelemnul se isprăvește, candela se istovește; Dacă pui untdelemn în candelă, îți va lumina; Dreptatea iese ca untdelemnul deasupra apei; Îți dă o măslină și îți cere un butoi de untdelemn; Nu zvârli untdelemn peste foc; Se sfârșește untdelemnul din candelă;

Urdă: A mâncat urdă cu usturoi și cere / vrea să-i miroase gura a lapte; Îți place urda – paște turma; S-alege urda de zer;

Vărzare: Numai cu apă și cu sare nu se fac vărzare; De plăcinte gura râde, de vărzare și mai tare;

Vin: Cu vinul și cu somnul uită grijile omul; Dacă bei vin mult, îți slăbește mintea; Fie omul cât de bun, vinul îl face nebun; Muierea tânără fierbe ca vinul cel nou; Prietenul e ca vinul: cu cât e mai vechi, cu atât mai bun; Vinul din bobiță merge la guriță; Vin, vinarsul cui îi place, om de treabă nu se face; Vinu-i bun și dulcișor, dar te vâără-n iarnă gol;

Vinars: Te spune nasul că-ți place vinarsul;

Zahăr: Mai bine varză acră cu-nvoială decât zahăr dulce cu cărteală;

Zară: Cine are piper mult pune și în zară; Pentru un urcior de zară pune pisica în fiară.

Zăr: A alege brânza de zăr;

Zeamă: Găina bătrână face zeama bună; Zeamă lungă, să ajungă; Fac un praznic de pomană / Cu friptură și cu zeamă;

Din punct de vedere semantic, proverbele românești ce conțin în structura lor lexic gastronomic pot fi grupate „tematic”, relevând astfel puterea de creație artistică a poporului, comorile de gândire, de simțire, de înțelepciune, punctând caracteristicile perene ale poporului român:

Adevărul: Adevărul iese ca *untdelemnul* deasupra apei;

Agerime: Mănâncilinte, crești la minte;

Aparență și realitate: Dacă ar face toate muștele *miere*, pe toți pereții ar fi faguri; *Merele* frumoase pot fi viermănoase; Nu orice muscă face *miere*;

Cumpătarea: Cine cheltuiește mai mult decât câștigă n-are în casă *mămăligă*; încetul cu încetul se face *oțetul*;

Demnitatea: Cine face *gălușca* trebuie s-o și-nghită;

Dreptatea: Frate, frate, dar *brânza*-i pe bani; Găina nu se poate cu două, și cu pui și cu *ouă*;

Faptă și răsplată: Unii sapă viile, alții beau *vinurile*;

Hoția: Azi o *ceapă*, mâine o iapă, poimâine herghelia toată; Cine fură azi un *ou* mâine fură un bou; Cioara e tot cioară, ia *pruna* și zboară;

Înțelepciunea: A alege neghina din *grâu*;

Învățăminte ale vieții: Cine s-a fript cu *ciorbă* suflă și în *iaurt*;

Judecata și dreptatea: A împăcat și capra și *varza*;

Lăcomia: Când musca își vâra tot capul în *miere*, acolo și-l lasă; Unde-i *miere*, acolo sunt și muște; A lins la *miere* de pe degete, până ce și le-a mâncat; Musca pentru puțină *dulceață* își răpune viața; Doi *pepeni* într-o mână nu se pot ține;

Lăudăroșenia: Găina care cotcodăcește mult nu face *ouă*; Laudă-mă, gură, că ți-oi da *friptură*;

Lenea: Pică *pară* mălăiață în gura lui Nătăfleată;

Minciuna: Umblă la grădinar să vândă *castraveți*;

Nepricepere: Câte fete se ridică, nu pot face-o *mămăligă*; În ziua de paști s-a dus să vândă *fasole*; Nu știe încă cum se mănâncă *mămăliga*; Seamănă *bob* pe sobă și *mazăre* sub laiță;

Prietenia: Prietenul e ca *vinul*: cu cât e mai vechi, cu atât e mai bun;

Prostia: Zvârle *nucile*-n pod cu furca;

Risipa: Dacă vrei să mănânci *pâine*, nu-ți bate joc de *tărâțe*;

Simțul măsurii: Cloșca care cloșește *ouă* prea multe nu scoate nici un pui;

Zgârcenia: Zgârcitul moare cu *pâinea* în mână; Pune *brânza* în sticlă și întinge pe dinafară;

Structuri laconice, proverbele devin exponențiale când vorbitorul vrea să exprime admirația, bunătatea, spiritul de unitate, uimirea, dar și

ironia, sarcasmul, trufia, ipocrizia etc. Cum e și firesc, foarte multe proverbe au în structura lor regionalisme, argument incontestabil pentru stabilirea originii acestora. Din moși-strămoși, spiritul analitic al etniei noastre și-a pus amprenta în aceste perle ale înțelepciunii, reflectând cele mai „ascunse” resorturi ale mentalului. Deși mai puțin cunoscute de generația tânără, ele completează „galeria” lexicului gastronomic, ilustrând, firește, tendința de conservare (prin prezența lor în dicționarele generale sau speciale), dar și dorința de a le transmite mai departe (acestea apar în diferite contexte, de cele mai multe ori în scopuri stilistice). De exemplu: A sta pe loc ca *turta-n foc*; Când mănânci numai fasole, ai vrea să mănânci și *curechi*; Cine are piper mult pune și în *zară*; Cine face *gălușca* bine e s-o și înghită; Decât meșnița din alt sat, mai bine *sărbușca* din satul tău; De plăcinte râde gura, de *vărzare* și mai tare; Din cenușă albă nu se face *turtă*; Fiecare trage jeratic la *turta* lui; Îl doare în burtă și mănâncă o *turtă*; În pământul negru se face *pita* albă; Laptele, și al vacii frumoase ca și al vacii proaste face *coraslă*; Nu mânca *scrob* cu polonicul; Nu pomeni pe tatăl tău cu *coliva*¹⁸ altuia etc.

Proverbele, zicătorile și expresiile românești despre mâncare, bucate sau gastronomie, în genere, definesc tranșant și determinant etnia noastră, cu toate calitățile și viciile ei. Mâncarea, gătitul, bucătăria națională poate duce cu gândul la sănătate ori boală, fericire ori necaz, înțelepciune ori prostie, bogăție ori sărăcie, bună-cuviință ori nesimțire, curaj ori lașitate, adevăr ori minciună, hărnicie ori lene etc.

Imensul potențial al gastronomiei poporului nostru flatează pe oricine gustă atât din delicioasele bucate românești, cât și din luciditatea spirituală incifrată în structurile paremiologice românești.

Referințe bibliografice:

Blaga, Lucian. *Studiul proverbului*, în „Zări și etape”, București: Editura pentru literatură, 1968.

---

¹⁸Un statut deosebit în spațiul preparatelor ritualice îl are coliva. Aceasta este definită ca ofranda adusă morților, având la bază binecunoscutul simbolism al grâului ce leagă viața cu moartea prin reînviere. Coliva este preparată din grâu fiert și îndulcit cu puțină miere, decorată cu miez de nucă, stafide puse-n formă de cruce peste grâul fiert (Ghinoiu 2001: 55).

Cocu, Elena Adalciza. *Proverbe și zicători*. București: Editura Garamond, 2007.

Dicționar de proverbe și zicători românești. București: Chișinău: Editura Litera, 2001.

Ghinoiu, Ion. *Panteonul românesc. Dicționar*. București: Editura Enciclopedică, 2001.

Muntean, G. *Proverbe românești*. București: Editura pentru Literatură, 1967.

Proverbe populare românești / antologatori: Gabriela Niță, Alina Rădulescu, București: CD Press, 2007.

Savin, Petronela. *De gustibus disputandum... Frazeologia românească privitoare la alimentație*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2011.

Zanne, Iu. A. *Proverbele românilor. Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri*. București: Editura Tineretului, 1959.

Zanne, Iu. A. *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, vol. I-IX. București: Editura Scara, 2003.
